

To jyske Herregaarde.

Ved C. M. Smidt.

I. AUNSBJERG.

Redegørelse for Gaardens Beliggenhed og Bygningshistorie, skrevet 1919 i Anledning af Værket »Danske Herregaarde ved 1920.«¹⁾

Aunbjerg ligger, tæt Vest for Landevejen fra Viborg til Silkeborg, i den lille Aunbjerg Skov, Syd for Demstrup- og Sjørslev-Enge.

I ældre Tid gik Viborglandevej kun til Aunbjerg. Her var der et Knudepunkt, hvorfra Vejene førte Vest paa ad Vium til, Øst paa til Sjørslev og Levring og Syd paa til Humle Mølle ved Tange. Videre mod Syd ad Silkeborg til gik Landevejen ikke. — Den gamle Viborg-Silkeborgvej gik østligere. Den førte over Skaber Mølle, Skavngaard, Højbjerg, Ans, Grønbæk, Gravhølle, paa det sidste Stykke parallel med Gudenaadalen. —

Aunbjergs Marktilliggende var forhen større end nu. Liselund, Duelund, Humlemølle, Dansborg, Stensborg og Risbak hørte med. I Nord naaede Gaardens Jord til Demstrup- og Sjørslev-Enge, i Syd til Tange Aa; men ogsaa i Vest havde Aunbjerg naturlige Grænser i Hede- og Mose-Strækninger, saaledes den store Fuglemose paa Grænsen af Torning Sogn. Jorderne strakte sig over hele den sydlige Del af Sjørslev Sogn,

¹⁾ Med Hensyn til Aunbjergs og dens Ejeres Historie se iøvrigt S. Nygårds Afhandling i »Danske Herregaarde ved 1920«, 3die Bind, S. 253.

i Vest, Syd og Øst omgivet af Sognene Vium, Torning, Hørup og Levring. I Øst mod Levring havde Gaarden ikke en saadan klar, naturlig Grænse som i Nord, Vest og Syd; men sammen med Levring Sogn dannede Aunsbjerg et eget naturlig afgrænset Terrain, Trekanten mellem Levring Bæk og Engene i Nord, Tange Aa i Syd og Hederne og Kærene i Vest.

Som Navnet Aunsbjerg tyder paa, er dens Jorder de højestliggende i Sjørlev Sogn, et Bakkeland med Fald mod Nord og Syd, mod Enge og Aadale, ogsaa højereliggende end Levring Sogn i Øst. Men hinsides de naturlige Grænser i Vest og Syd finder vi dog højere Punkter baade i Vium, Torning og Hørup Sogne.

Paa Aunsbjergs Grund træffer vi i Vesterskoven en Højde paa 205 Fod; tæt Sydøst for Gaarden ligger Knudsbjerg 206 Fod, og paa Vejen mellem Liselund og Duelund har vi det højeste Punkt: 218 Fod.

Paa dette Bakkeareal ligger Gaarden — Hovedbygning og Ladegaard — nær nordre Grænse, paa det jævne Bakkehæld mod Engene. Det gamle Gaardterrain ligger paa 160 à 180 Fods Højde; Engene 30 à 40 Fod lavere. Gaardens Terrain, hele Anlægget med Rester af gamle Grave, viser tydeligt nok, at det gaar tilbage til Middelalderen. Alligevel er jeg ikke sikker paa, at det ældste Borganlæg laa her. Nogle Hundred Alen vestligere finder man nemlig i Vesterskoven et ejendommeligt Jordanlæg med Volde, omgivet af Grave og Sumpe. Saa ødelagt det er og nu helt beplantet, anser jeg det ikke for udelukket, at vi her har Gaardens oprindelige Plads. Mon det er til dette Sted, Pontoppidan hentyder i danske Atlas, hvor han siger, at Gaarden oprindeligt skal have heddet Torkelstrup og ligget inde i Skoven, men skal i den sorte Død ved 1350 være bleven øde.

Naar Aunsbjerg er kendt i vide Kredse, skyldes det Steen Steensen Blicher, der fødtes i den nærliggende Vium Præstegaard 1782 og tilbragte flere af Barneaarene hos sin Moders Morbroder, Steen de Steensen paa Aunsbjerg. — Et Indtryk af Steensen og hans Hjem, af Egnen og af Heden, hvor »Skytten paa Aunsbjerg« kom ulykkeligt af Dage, giver Blicher os. Vi véd alle, hvor i Landet vi skal søge denne Blichers Barndomsegn: »I Midten af Nørrejylland paa Skellet mellem Marken og Heden.« Passede denne Betegnelse paa Blichers Tid paa Vium, saa har den sikkert et Hundredaar tidligere været betegnende for selve Aunsbjerg. Fra gamle Kort véd man, at der har ligget ret betydelige Hedearealer paa Aunsbjergs Grund, og naar man i et Brev fra 1587 til Fru Birgitte Bølle fra hendes Foged paa Gaarden hører, at han har ladet opbryde et stort Stykke Jord mellem Ladegaarden og Humlemølle, er her sikkert ogsaa Tale om et Stykke Hedejord, som indvindes til Agerland.

Her, paa Grænsen af Heden, laa Aunsbjergs dejlige Skov med dens høje, ranke Bøge som en Oase.

Et Vidnesbyrd om, hvad Skoven betød for Hedens Folk, giver Blichers Fader os i sin Beskrivelse af Vium Præstekald fra 1795: »Første Pintsedag, da den nysudsprungne Skov staar i sin majestætiske, grønne Pragt, efterat Gudstjenesten er endt, forsamler sig gamle og unge af Vium By og et Par Nabosogne paa en aaben, grøn Plads i Skoven, og fornøjede sig til Aften med Musik og Sang og Dans.«

En Mønsterskov er den nu under Neergaards Hænder. Her kendes ingen Rovdrift. Bøgenes Stammer er saa høje som i en sjællandsk Skov, og i det mildt kuperede Terrain med Bakkehæld og Engdrag vexler

Bøgen med Eg og Ask og andre Træer; og ud mod de store Enge kæmper de vejrbidt krogede, vrange Bøge deres sejge Kamp i Skovens Udkant mod den jyske Blæst.

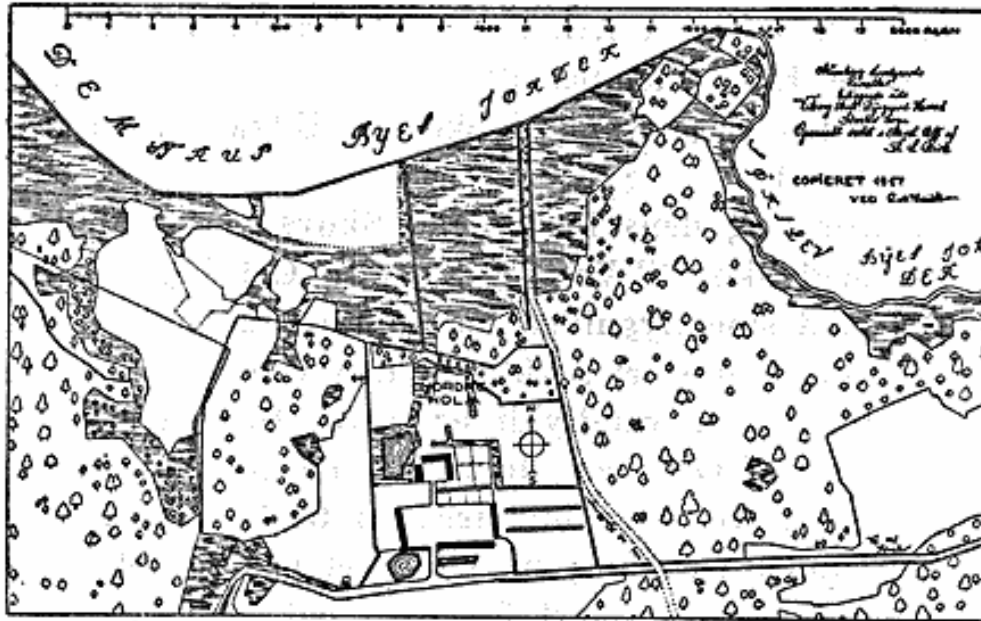
Gaarden og dens Park deler Skoven i to. Mellem dem, med Skov til Vest og Skov til Øst, ligger Aunsbjerg med sine Bygninger og gamle Grave.

Endnu er et stort Stykke af den vandfyldte, vestre Grav tilbage, og vandfyldt er ogsaa Graven paa en Strækning af Østsiden. Iøvrigt er de bevarede Grave nutildags tørre, naar undtages en Rest i Nord, hvor vi nu finder en Dam; men Studiet paa Stedet og af det gamle Matrikelskort fra 1815 lader hele Anlægget træde tydeligt frem. Indfattet af Gravene laa her 2 Holme, en smallere i Nord, en bredere i Syd, og paa den søndre Holm laa — og ligger — baade Hoved- og Ladebygning.

Det gamle Kort viser os Anlægget paa Steensens og Blichers Tid. Borggaarden var 3-fløjet med en vestre, nordre og østre Fløj. Herfra førte en Lindeallé, hvis mægtige, frodige Kroner endnu aarligt grønnes, ud til Ladegaarden, sigtende mod dennes Indkørsel i søndre Fløj. Ogsaa Ladegaarden havde 3 Fløje, nemlig i Vest, Syd og Øst.

Vi véd fra Pontoppidan, at det vestre Hus var anseligt, 3 Etager højt foruden grundmurede Kældere, Tømmeret overalt af Eg af »ugemeen« Størrelse, Bjælkerne 18 Alne lange (skal være 16 Alen). Paa den grundmurede Gavl staar E. B. og M. R. 1656¹⁾ i Jærnankere. De tvende andre Huse er af Eg og Bindingsværk, og paa det midterste (nordre Fløj) er et Slag-
uhr og en stor Klokke, som Hr. Anders Bilde til Ox-

¹⁾ Erik Bille og Mette Rosenkrantz.

Aunsbjerg. Matrikelskort fra 1815. — Nord opad.

holm¹⁾ 1548 har ladet støbe, hvilken siges i Krigens Tid at være bortført til Skaane, men siden hentet tilbage igen.

Efter Steensens Tid er nordre og østre Hus brudt ned, og de 2 øvre Etager af vestre Hus forsvundet. Tilbage blev af Hovedbygningen en Vestfløj i én Etage af Bindingsværk paa en høj, grundmuret Kælder og med en Bindingsværkskvist over hver af Langsiderne.

Nu var Pladsen for kneben; saa opførtes der 2 lavere Sidefløje i Nord og Syd. I den nordre Fløj var der Bryggers, Mælkerum, Osterum m. m. Den søndre havde Gennemkørselsport midt for Lindealléen, og herover en stor Kvist, i hvilken det gamle Uhr og Klokken fik sin Plads. I denne Fløj var der Køkken m. m., Borgestue og Gæsteværelser ifølge Meddelelser af Neergaard-Slægten.

Mens den ældre Borggaard var aaben imod Syd, mod Ladegaarden, var den nye aaben i Øst. Vi ken-

¹⁾ Det maa vel være Søholm, Magleby Sogn, Stevns Herred. Oxholm har ikke været ejet af eller forlenet til Anders Bille.

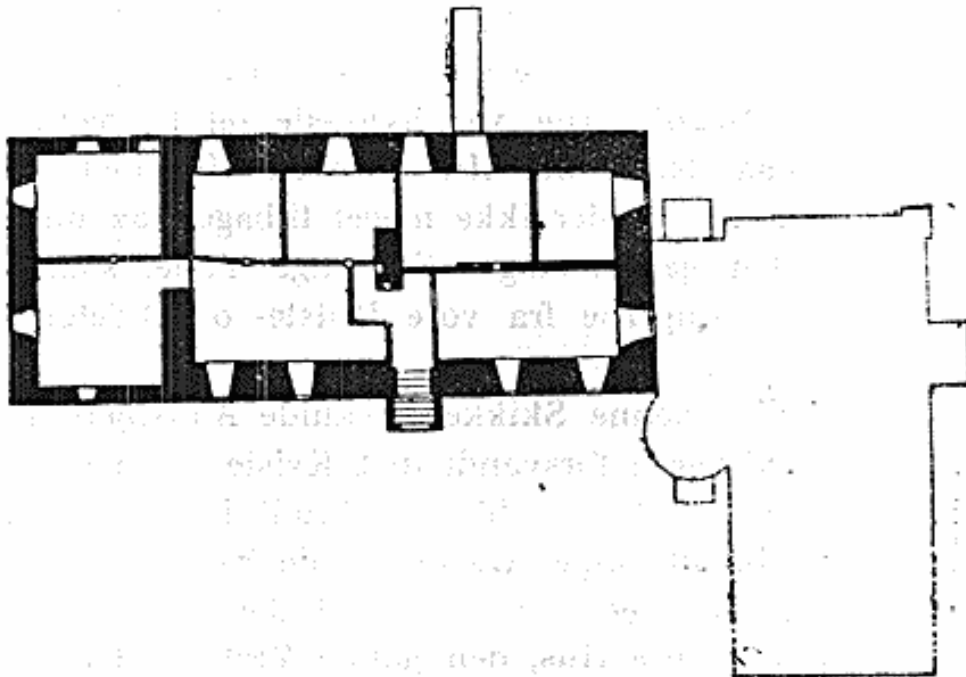
der Aunsbjerg i denne Skikkelse dels fra Richardts Litografi, der er set Vest fra, dels fra et gammelt Fotografi. Bygningerne var hvidtede og teglhængte, Gavlene paa det gamle Hus foroven afvalmede. Af det borgagtige var der ikke meget tilbage, saa meget mere af den gammeldags stilfærdige Ynde, som vi finder i Bygningerne fra vore Bedste- og Oldeforældres Tid.

Ikke heller denne Skikkelse skulde Aunsbjerg beholde. I 1850-erne forsvandt de 2 Kviste paa det store Hus, og de 2 Sidehuse blev nedbrudt i 1872, da de var meget brøstfældige. De stammede fra Begyndelsen af 19de Aarhundrede og har været daarligt byggede.

Ogsaa det store Hus, den gamle Vestfløj, der stod ene tilbage, var brøstfældigt og trængte til Istandsættelse, skøndt Tømmeret var af Eg og Kælderen af svær Grundmur. Saa blev det da restaureret i 1897 under Ledelse af Arkitekt Wiinholt med Erik Schiødte som arkitektonisk Vejleder.

I mange Henseender var det en omhyggelig og god Restaurering. Tømmer og Murværk rensedes, og nye Munkesten benyttedes til Istandsættelsen. Nyt Tømmer indsattes, hvor det var nødvendigt, nye Knægte under Tagudhænget, og en stor Bindingsværkskvist blev atter rejst over begge Langsider. Desværre var de nye Tømmerstolper for spinkle, og nogle nye Murfelter virker lidt for pyntelig fremmedartet. Den nye Kvist i Øst og Vest er for bred, og dens Bindingsværks Inddeling og spinkle Tømmer harmonerer ikke helt med det gamle.

Alligevel — der er saa megen Stemning over den gamle Bygning med de røde Mure og det svære Tømmer. Typisk jysk, noget alvorlig i sin Holdning. De hvidrammede, 18de Aarhundredes Vinduer lyser op i

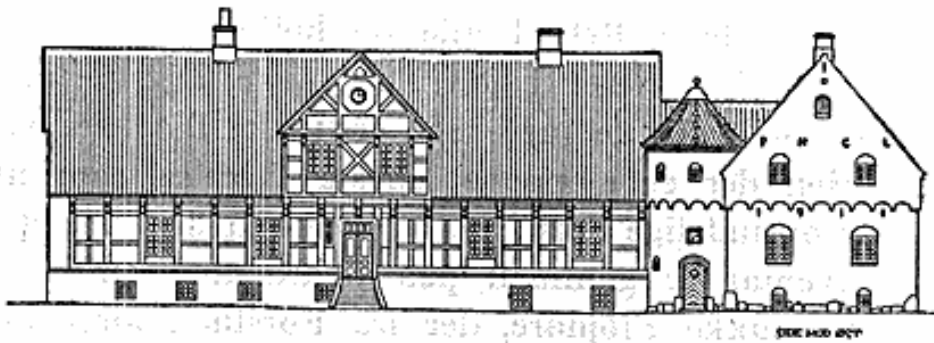
Plan af Aunsbjergs gamle Hovedbygning (nu som i tidligere Tid Vestfløj) med Omrids af den nye Nordfløj, opført 1917—18 ved Arkitekterne H. Lønborg Jensen og C. M. Smidt. (Laant af Henrik Koppels Forlag).

Façaderne; de gaar naturligvis udover de smaa, gamle Bindingsværksfelter, men det 16de Aarhundredes noget strængere og alvorligere Præg er derved blevet mildere og festligere. Med sin Bredde og med sit rolige, lidet stejle Tag har Bygningen en tæt og sluttet Massevirkning af en lidt tung, nærmest borgerlig Karakter. Den høje Grundmurssokkel giver dog Huset en værdig Rejsning, og ganske festlig virker Steensens Hoveddør paa Østsiden mod den gamle Borggaard, nu aaben Plads med en stor Tax i Midten ligefor den mægtige Lindeallé. Til Døren fører en Trappe, hvis Granittrin delvis er gamle Kirkekvadere og Profilsten. En af dem har halvudslidte, romanske Ornamenten.

Gennem Forhallen kommer man ind i Rygeværelset og Dagligstuen, hyggelige, stilfulde Rum i Husets Østside og til Spisesalen i Vest, hvis Længde lader de mægtige Egebjælker, baarne af lange Egetræsknægte,

komme til deres Ret. I alle de højloftede Rum — særlig Sovekammeret i det nordvestre Hjørne maa nævnes — ligger de mere end fodtykke Bjælker synlige. Men der er næppe et eneste Værelse, som nu har sin oprindelige Form; og faa Enkeltheder og meget lidt Inventar er gammelt paa Gaarden. Fremhæves kan 2 smukke Fløjdøre, der fra Forstuen fører ind til Rygeværelset i Syd og Kontoret i Nord — de er fra Steensens Tid —, og paa Loftet et Par gode Enfyldingsdøre. Gamle paa Gaarden er kun 2 af de smukke Jærnovne: en Toetagesovn i det nævnte Soveværelse, rén Rococo (med en Amor i Relief paa begge Langsider), signeret Fossum Werk 1758 og en høj og statelig Treetagesovn med Topstykke inde i Rygeværelset. Dens øvre Etager er portbyggede. Reliefferne fremstiller Venus, trukken af Svaner, Amor svævende over et Alter og forskellige Symboler. De joniske Hjørnepilastre og Ovnens Træfod er af udpræget Louis seize Karakter. Den er signeret Berrum Werk 1776. — Et Par gamle, smukke og naive Malerier af den sjællandske Herregaard Gunderslevholm er tilkomne i Neergaardernes Tid.

Aunsbjergs Hovedbygning, den gamle Vestfløj, er 41 Alen ($25\frac{3}{4}$ Meter) lang og 16 Alen (10 Meter) bred. Af denne Bygnings Kælder stammer det større, nordlige Parti, i en Længde af 31 Alen ($19\frac{1}{2}$ Meter) og med $2\frac{1}{2}$ Alen ($1\frac{1}{2}$ Meter) tykke Mure af Munkesten fra Middelalderen. Her er ikke mange Enkeltheder, men Murskiftet er middelalderligt (snart 2 Løbere, 1 Binder; snart 1 Løber, 1 Binder). Der er kun bevaret ét eneste af de oprindelige Vinduer; det sidder i Vestmuren nær Nordgavlen og er 4 Skifter højt og 18 Tommer (47 Ctm.) bredt, fladbuget med udvendig Fals. Ind mod Kælderen udvider Vinduesaabningen sig med

Østside af Aunbjergs gamle Hovedbygning med den nye Nordfløjs Taarn og Østgavl (1917).

sine store, skraa Sider til en betydelig Bredde, 44 Tommer (115 Ctm.). Paa Bygningens Østside, tæt Nord for den store Stentrappe, ses endnu urørt den gamle, fladbuede Kælderør, hvis Plads er midt i den oprindelige Kælders Østmur. Den har Fals med afrundet Profil. Disse Enkeltheder peger ligesom Fugebehandlingen hen paa Tiden omkring 1500 eller 1ste Halvdel af 16de Aarhundrede.

Kælderens yngre Forlængelse i Syd er som den ældre Kælder bygget af Munkesten med raa Kamp i Foden. Hertil er dels anvendt samme Slags Munkesten, dels nogle mindre. Kælderens søndre Gavl mur er dog udvendigt af store Kampestenskvadere.

Det er vanskeligt at bedømme, fra hvilken Tid den yngre Kælder stammer, da store Partier af de ydre Murflader delvis fornyedes ved Restaureringen i 1897, og de indre blev glat overpudsede. Den kan dog tidligst være tilkommet i sidste Halvdel af det 16de Aarhundrede.

Paa Pontoppidans Tid, ved Midten af 18de Aarh., stod der jo et treetages Hus af Bindingsværk paa den grundmurede Kælder. Det har Steensen kort efter taget ned og erstattet med et énetages, det Hus der nu staar. Tømmeret viser tydeligt nok, at det stammer fra forskellige Tider, og at meget af det ikke op-

rindelig er tilhugget til dets nuværende Plads. Stolperne er af forskellig Bredde, og ikke faa af den bredeste Type har foroven et Fremspring med Renaissanceprofiler fra Tiden hen mod Slutningen af 16de Aarhundrede. Her har utvivlsomt staaet et Bindingsværkshus, opført enten af Mogens Gøyes Søn, Christoffer Gøye, som døde 1584, eller kort efter hans Død, af hans Enke Fru Birgitte Bølle.

Intet af de nævnte Profiler er helt bevaret, da Tømmeret paa Steensens Tid ved Afbinding og Tilhugning er blevet forhugget. Usandsynligt er det imidlertid ikke, at de svære Bjælker over Stueetagen er ældre og oprindelig har tilhørt den middelalderlige Bygning. Det samme gælder muligvis ogsaa det mærkelige Bjælkelag i Kælderen, bestaaende af klods op ad hinanden liggende Bjælker, baarne af Dragere.

Steensen ombyggede Sjørsløv Kirkes Sydmur af Munkesten i 1768 og har rimeligvis kort efter ombygget Aunsbjerg. Den Mulighed kan da ikke helt afvises, at Kælderen af Kvadere opførte, søndre Gavlmur kunde skyldes ham, og at Kvaderne stammede fra Sjørsløv Kirke. Ihvertfald maa det betragtes som givet, at det er Steensen, som har bygget den nuværende af smaa, røde Mursten opførte søndre Gavlmur ovenpaa Kælderen Kvaldermur.

Pontoppidan meddeler jo imidlertid, at ogsaa det treetages Hus havde grundmuret Sydgavl, hvorpaa Erik Billes og Mette Rosenkrantz's Navnetræk og Aars-tallet 1656 stod i Ankere. Om denne Gavl har staaet samme Sted som den nuværende eller nordligere som Afslutning af det ældre, kortere Hus, kan vistnok ikke nu afgøres med fuldkommen Sikkerhed uden Afbankning af Murene ind mod Kælderen og en indgaaende

Undersøgelse af disse; men forskellige Forhold tyder dog afgjort paa, at den gamle, grundmurede Gavl stod samme Sted som den nuværende, og at altsaa Bygningens Forlængelse er foretaget længe før Steensens Tid. Selv om den nuværende Sydgavl helt eller delvis skyldes Steensen, kunde det da formodes, at selve Forlængelsen af Bygningen gaar tilbage til Erik Bille. Ja, man tør ikke ganske afvise den Mulighed, at den gaar endnu længere tilbage og allerede kunde være foretaget i Slutningen af 16de Aarhundrede.

Medens det gamle Bindingsværkshus stammer fra sidste Halvdel af 16de Aarhundrede, maa de ældste Dele af Kældermurene, som vist, gaa tilbage til Slutningen af Middelalderen.

Fra Eline Gøyes Jordebog ved vi jo, at Mogens Gøye byggede »det store Kaarshus« paa Aunsbjerg. Det er i højeste Grad sandsynligt, at dette netop er Vestfløjen, hvis middelalderlige Kælder da skyldes ham.

Men et Spørgsmaal er det, om ikke hele det ældste, trefløjede Anlæg maa tilskrives Mogens Gøye. — Under de Byggearbejder, den nuværende Godsejer har foretaget, fandt man ved Gravning et Stykke af Fundamenterne og Kældergulvet (Stenbro saaledes som i Vestfløjens Kælder) af den gamle Nordfløj. Dens Kældermures Tykkelse og Dybden af Kældergulvet svarede nogenlunde til Vestfløjens; men Nordfløjen var lidt smallere. — Allerede tidligere var man imidlertid stødt paa Rester af den ældre, forlængst forsvundne Østfløj uden at der dog var bleven foretaget nogen Undersøgelse. Nu blev der imidlertid i 1917 fremdraget noget Murværk udfør Vestfløjens

(nuværende Fløjs) gamle Kælderdør. Det er antageligt et Taarn, her har staaet, og Kælderdøren har ført ud i Taarnet. Overfor det fandt man paa Bygningens Vestside Fundamentet af en Mur, der løb vinkelret paa Kældermuren.

Dette senmiddelalderlige Anlæg laa jo, sammen med Ladegaarden, paa den sydligste af de med Grave omgivne 2 Holme, og Nordfløjen laa paa opfyldt Grund, paa Skraaningen af en Sænkning, der strakte sig ned mod Graven. Gravninger her viste, at der i Slutningen af Middelalderen, allerede inden Bygningernes Opførelse, er foretaget Opfyldningsarbejder¹⁾ paa dette Sted.

Af forskellige Forhold fremgaar det imidlertid, at der paa det Areal, som udgøres af de 2 Holme, har ligget et endnu ældre Aunsbjerg. Da ingen Rester heraf er fundet paa søndre Holm, ligger det nær at antage, at den ældre Borggaards Bygninger har ligget paa den nordre Holm. At denne Holm oprindelig har været bebygget, kan der vist næppe være Tvivl om, og ifølge dens Beliggenhed, længst ud mod Engene, maa det efter gammel Borgbygningsskik være Borggaarden og ikke Ladegaarden, som har haft sin Plads her. Mogens Gøye kan da antages at have flyttet den fra nordre til søndre Holm.

Det er allerede sagt, at Ladegaarden ligger i Syd. Den var tidligere en trefløjet Gaard — aaben i Nord mod Borggaarden — med sin længste Retning i Øst-Vest og med Portgennemkørsel i søndre Fløj. Den brændte i Juli 1911 ved Lynnedslag.

¹⁾ Ogsaa paa Fru Birgitte Bøllers Tid er der foretaget ret betydelige Opfyldningsarbejder, idet hendes Foged har ladet age 400 Læs Jord i Ladegaarden i 1587, muligt for at fylde den Grav, som jeg antager, har skilt Borggaarden fra Ladegaarden, men af hvilken intet Spor nu findes.

Dens vestre Fløj var Hestestald. Det var en Bindingsværksbygning, som ifølge gammel Tradition var af samme Længde som Aunsbjergs Hovedbygning og opført af Tømmeret fra en af dennes øvre Etager. Udvendigt havde den udskaarne Egetræsknægte. — Peter Christoffer Neergaard forlængede Staldbygningen med et grundmuret Stykke i Nord og Syd. Paa Richardts Litografi ses Staldens nordre Ende, og der eksisterer ogsaa et Fotografi, som viser den straatækkede Staldbygning med dens svære mørktjærede Egetømmer og de hvidkalkede Murfelte.

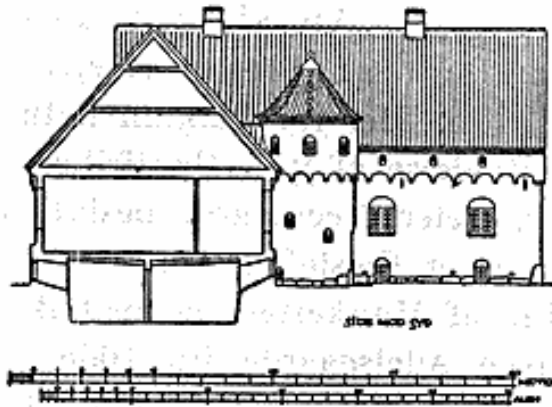
Ladegaardens søndre Fløj var den grundmurede Lade; men dens Østgavl maa have været af Bindingsværk, thi her sad der en Række udskaarne Egetræsknægte; 2 af dem flyttede Arkitekt Wiinholt hen i Hovedbygningens Rygeværelse, hvor de endnu findes. Der skal have været uhyre svært Tømmer i Ladebygningen; et Tømmerstykke med Inscription er bevaret. — Den grundmurede Kostald var Ladegaardens Østfløj. — P. Chr. Neergaard forlængede den grundmurede Lade imod Vest; dog har der paa dette Sted tidligere staaet en smallere Bygning, hvad man kan se paa de gamle Kort.

Ladegaarden eksisterer ikke mere; men et mindre Stykke af søndre Fløj staar nu som Portbygning. Det stammer fra Neergaards Tilbygning og bærer Aars-tallet 1867. Over Porten er der bygget kamtakkede Gavle, og her hænger den gamle Klokke, som først hang i Borggaardens Nordfløj, senere i dens Sydfløj.

Den nuværende Forpagtergaard ligger ganske vist paa den gamle søndre Holm, men paa Holmens østre Halvdel med Forpagterboligen i Nord. Gaarden er aaben imod Vest. Sydfløjens Sydmur stammer fra den ældre Ladebygning.

Af Borggaarden, Aunsbjergs gamle Hovedbygning, var der kun blevet et enkelt Hus tilbage, Vestfløjen. Her var Pladsen naturligvis altfor snæver til Udfoldelse af jysk Gæstfrihed, og den nuværende Ejer, Peter Neergaard, besluttede sig da i 1917 til at opføre en Gæstefløj. Han ønskede en grundmuret Bygning af Munkesten og med Buefriser, i Stil med de danske Adelsgaarde fra 16de Aarhundrede. Det skulde være en Nordfløj udgaaende fra den gamle Bygnings nordøstre Hjørne med et Taarn ved Bygningernes Sammenstød.

I Aarene 1917—18 opførtes en saadan Nordfløj efter Tegning af Arkitekterne Harald Lønborg Jensen og C. M. Smidt. — Det stod Arkitekterne klart, at en Bygning af den nævnte Type med den ranke Rejsning og det stejle Tag, navnlig hvis den blev tilnærmelsesvis saa lang som den gamle Hovedbygning, let vilde tage Magten fra denne, saa den nye Gæstefløj kom til at virke som Hovedfløj, ogsaa paa Grund af dens Beliggenhed overfor Indkørslen gennem den store Lindeallé. De foreslog da at gøre Gæstefløjen forholdsvis kort og skød den samtidig Vest paa, saa den kom til at dække et Stykke af den gamle Bygnings Nordgavl. De lagde en lille Mellembygning mellem den gamle Gavl og den nye Gæstefløj og et rundt Trappetaarn i Hjørnet mellem denne og Mellembygningen. Herved tilstræbte de en god, ydre og indre Forbindelse mellem de 2 Fløje uden at dække noget af den gamles Hovedfaçade. I Godsejer Neergaard, med hans Kærlighed til den fædrene Gaard, fandt de en forstaaende Bygherre. Det nye Hus byggedes af røde Munkesten i middelalderligt Skifte med store, raa Kamp i Foden og mod Haven — i Vest og Nord — med gamle Kampestenskvadere forneden i Kælder-

Tversnit af Aunsbjergs gamle Hovedfløj med Sydside af den nye Nordfløj (1917).

murene. De smaa Vinduer i Kælderen var, som de større i Etagen over, firkantede med smaa Ruder, men over alle Vinduer var der buede Spejl. I Højde med den gamle Bygnings Tagskæg sprang Tag-Etagens Murværk frem over Muren under, og her løb en Frise af Rundbuer hele Bygningen rundt, ogsaa paa Taarnet og paa »Hemmeligheden«, den slanke Udbygning paa Gæstefløjens Nordside. Over Buefrisen en Række »Skoldehuller«. Saavel de fladrundbuede Vinduespejl som Buefrisens smaa, buede Murflader hvidtedes, ligeledes Taarngesimsen. Taget fik noget større Rejsning end den gamle Bygnings, men modereredes dog af Hensyn til denne, og alle Tagflader, ogsaa Taarnets lave Kegletag, dækkedes med røde Vingetegl.

Gæstefløjens nordvestre Hjørne kom til at hvile paa opfyldt Grund, paa den i Middelalderen foretagne Opfyldning af Terrainsænkningen, som her var særlig dyb. Her krævedes en dybtgaaende Fundering; men samtidig styrkedes Hjørnet ved en Stræbepille, der tillige i det ydre skulde give Gavlen en kraftig Afslutning af dens frie Hjørne.

Strax ved Indkørslen i Borggaarden beherskes denne af Taarnet, og for at dettes Dør ikke skulde konkur-

rere med den gamle Bygnings Hoveddør, fik den sin Plads paa Østsiden af Taarnet, der herved opnaede en kraftigere Murvirkning.

Taarntappen byggedes som en Vindeltrappe af Egetræ, delvis fra Aunsbjergs egen Skov. Hvert Trin med sit Stykke af den snoede Spindelsøjle blev skaaret i én svær Egeplanke, hvis Tykkelse var fuld Trindhøjde, saaledes som vi ofte finder det i vore gamle Herregaardes Vindeltrapper fra 16de og 17de Aarhundrede. Trappen forbinder alle 3 Etager; i Stueetagen fører den ind til den lille Hal i Mellembygningen, der forbinder Vestfløjens lange Midtkorridor med Gæstefløjens Gange og Værelser. En overhvælvet Trappe fører fra Hallens vestre Ende ned til den buede Dør med den ydre Stentrappe ud mod Haven. I denne Hal med dens Bjælkeloft af Eg og med de mange Døre, som er prydet med malede Vaabenskjolde af de Slægter, der i ældre Tid har ejet Gaarden gennem flere Slægtled, indtages Midterpladsen paa den ene Langvæg af et stort Skab, tegnet til denne Plads og skaaret i pragtfuld, gammel Eg af stedlige Haandværkere. Fra Hallen fører en Dør ind til det store Gavlværelse i Vest, og en Gang gaar fra Hallen ud i »Hemmeligheden« i Nord og videre herfra langs Bygningens Nordside til de 2 smaa Gavlværelser i Øst og det store Syd-værelse i Hjørnet nærmest Taarnet. Det er Bygningens største Rum, og det har Kamin med sorte Marmorsøjler. Iøvrigt har Neergaard til alle Værelser skaffet gamle stilfulde Jærnovne fra 17de og 18de Aarhundrede; de staar her og i Tag-Etagens Værelser paa et Underlag af mønsterlagte Munkesten, indfattede af Egetræs Gulvlister. — Værelserne i Tag-Etagen er anbragte 2 og 2 ved Gavlene. Midten af denne Etage er ét stort Rum med fritstaaende Tagværksstolper og

de skraa Tagsider med udækkede Tagsten. Lys modtager dette Loftsrum gennem Skoldehullerne.

Værelser og Gange blev dekorerede af Kunstmaler Johannes Malling, hvis Sans for historisk Stil var udviklet gennem mangeaarigt Arbejde med Restaurering af Altertavler og gammelt Kirkeinventar. Hans Arbejde paa Aunsbjerg staar som et værdigt Minde over hans Kunst. Faa Maaneder efter Arbejdets Fuldførelse bortreves han af den spanske Syge, som rasede i Verdenskrigens sidste Aar. Malling udførte mange smukke Loftsdekorationer og Friser, og navnlig maa fremhæves Dekorationen i Hallen, til hvis fortrinlige Loft han havde hentet Motivet fra et tidligt Renaissance-antemenseale i Saxild Kirke. Ogsaa malede han Vaabenskjoldene paa Dørene i Hallen og Inscriptionerne her og i Gangene. Med deres sengotiske Minuskler er de af udmærket dekorativ Virkning.

Spisesalen i den gamle Bygning havde Neergaard allerede tidligere ladet dekorere med en ornamental Renaissancedekoration foroven paa de 4 Vægge, mens disse forneden indtil Mandshøjde var panellerede med mørk Eg, og paa de svære, mørke Egebjælker havde han ladet male Vaabenskjolde, Navne og Aarstal for Aunsbjergs Ejere gennem Tiderne. I denne Sals nordre Ende blev der i Vinteren 1919—20 opsat en Kamin, hvortil benyttedes nogle reliefskaarne Sandsten, af hvilke ialtfald det ene Stykke sad over Indgangsdøren paa Pontoppidans Tid. Pontoppidan meddeler, at det forhen havde været anbragt over en Kamin. Det bærer Peder Marsvins og Mette Brahes Navnetræk og Vaaben og stammer fra Begyndelsen af 17de Aarhundrede.

Mens denne Kamin endnu var under Arbejde, stod Aunsbjergs nye Nordfløj fuldført. Det røde Murstens-

hus er bygget af Sten fra jyske Teglværker, og det er opført af Haandværkere fra Gaardens nærmeste Omegn. Fra Aunsbjergs egen Skov stammer alt Tømmeret i Bygningen, og Arkitekterne har bestræbt sig for at forme denne saaledes, at den synes naturlig voxet af den jyske Jord, knyttet til og indordnet under den gamle historiske Hovedbygning.

Et Par Tilføjelser.

I. Til Side 254:

Det bevarede Tømmerstykke fra Ladebygningen i den gamle Ladegaard bærer følgende Indskrift:

Tre gang ved Trendes hjælp Tre Deele Bygt er Blevet.
Den Ældste Midter Deel er sat da mand har skreven 1715.
Fuldkommen Laden staar, Gud Fylde den hvert Aar,
Gud lad den staa til Aldt af Ælde seent forgaaer.

Steen Steensen 1757. Catarine Elisabeth Moldrup.

II. Til Side 254 nederst:

Den 18de Oktober 1921 stak en Vagabond Ild paa Lade-
gaarden, der nedbrændte; men nye Bygninger opførtes strax
paa de gamles Sted.

Selve Forpagterboligen var dog bleven sparet; men 4 Aar
efter — den 17de Oktober 1925 — brændte ogsaa den. I
1926 er imidlertid en ny Forpagterbolig opført i røde Mur-
sten. Den er i alle Enkeltheder planlagt af Godsejer Peter
Neergaard og tegnet af Arkitekt A. P. Nielsen i Kellerup, og
den rummer bl. a. Baderum, W. C. samt Varmt- og Koldt-
vands Haandvadske for Karle og Piger, desuden Varmekam-
mer for Folkenes vaade Arbejdstøj. — Saaledes mødes den
gamle og den nyeste Tid paa Aunsbjerg.

Godsejer Peter Neergaard har i »Historisk Samfunds Aar-
bog (1925) for Lysgaard, Hids m. fl. Herreder« skrevet »Blade
af Aunsbjergs Historie«. Fra denne Afhandling samt fra
private Meddelelser (givne mig af P. Neergaard) stammer
ovenstaaende Tilføjelser.
